

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKİLÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt : IV
Sayı : 11
Yıl : 2004-2005

İzmir, 2005

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt: IV

Sayı:11

Yıl: 2004-2005

İzmir, 2005

Yönetim ve Yazışma Adresi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Alsancak-İzmir
Telefon: 0 232 4638520 Faks: 0 232 4638520
e-mail: aiite@deu.edu.tr

ISSN NO : 1300 – 0756

YAYIN NO : 09-8888.5600.000/BY.05.009.385
Üniversite Yayın Komisyonu
Karar Tarih ve No : 11.10.2005 / 275

Basım yeri ve yılı
İzmir-2005

Dizgi ve Baskı
Dokuz Eylül Üniversitesi Matbaası

Dergideki yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**

**Hakemli Dergi
Sayı: 11**

Sahibi
Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü adına
Prof. Dr. Ergün AYBARS

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ergün AYBARS Yard.Doç.Dr. Kemal ARI Yard.Doç.Dr. Kenan KIRKPINAR

Editör

Dr. M.Emin ELMACI

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Seçil AKGÜN	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki ARIKAN	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Ergün AYBARS	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Esin DAYI	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz ERCAN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. İhsan GÜNEŞ	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Ali SARIKOYUNLU	Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Sabri SÜRGEVİL	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Ünsal YAVUZ	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Serap YILMAZ	Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr. Nükhet ADIYEKE	Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Engin BERBER	Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Fevzi DEMİR	Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Şerife YORULMAZ	Mersin Üniversitesi

	İÇİNDEKİLER	SAYFA
Önsöz		
Elif Yeneroğlu Kutbay	Sisam Beyi Kopas Efendi'nin Memuriyeti Ve Katledilmesi	1
Mehmet Temel	Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Balkan Savaşı'nda Yunanistan'ın El Koyduğu Osmanlı Gemileri Ve Alınan Karşı Önlemler	7
Dilşen İnce Erdoğan	Merzifon'da Amerikalı Misyonerler Ve Ermeniler	17
Mehmet Başaran	Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Yerli Malı Kullanımı Teşviki	45
Tanju Demir	Söylev - Demeç Ve Çalışmalarıyla Başarılı Bir Ptt Nazırı:Oskan Efendi	63
Selçuk Ural	Bir İngiliz Müdahalesi: General Allenby Notası	77
Mehmet Okur	Türkiye'de Milli Ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları (1920 – 1928)	93
Günver Güneş	Cumhuriyet Öğretmeni Eyüp Hamdi Akman	111
Umut Karabulut	Cumhuriyetin İlk Yıllarında İzmir Limanı Ve Limanın Bölge Üzerindeki Etkileri	127
Erdoğan Öztürk	İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İzmir'de Beslenme Sorunu	145
Ercan Haytoğlu	Varlık Vergisi Denizli Uygulaması	159

Sezen oėun Karabulut	Türk Basınında Kadın Gazetesi'nin Yeri (1947-1962)	187
Süleyman İnan	1949'da İnönü Ve Bayar'a Suikast İddiası :Reşat Aydınlı Olayı	201
Gürcan Bozkır	Cumhuriyet Halk Partisi'nde Bülent Ecevit Ve Ortanın Solu Düşüncesi	231
Mesut Bulut	Bayan Ferid Bey'in (Müfide Ferid Tek) Paris'te Vermiş Olduğu Konferans (Çeviri)	249
M.Emin Elmacı	Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi İlk On Sayı Dizini	271

VARLIK VERGİSİ DENİZLİ UYGULAMASI

Ercan Haytoğlu*

Giriş

Türkiye'nin köklü devrimini tamamlayıp daha çok barışa gereksinim duyduğu bir dönemde dünya, Avrupa coğrafyasından ikinci bir savaş tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Hızla gelişen savaş baskısı ekonomik, siyasî ve toplumsal açıdan olağanüstü güçlüklerle dolu bir sürece girilmeyi kaçınılmaz kılmıştır. Bu süreçte ekonomik güçlükler, siyasî ve sosyal konuların önünde yer almıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından itibaren hükümetler, çeşitli ekonomik politikaları hayata geçirmeye çalışmışlardır. Türkiye, ekonomi alanında ilk tercihini "savaş ekonomisi" uygulanması yönünde kullanmıştır¹.

Türkiye, savaşa resmî olarak girmediği halde; asker sayısını 120 000'den 1 500 000'e çıkarınca², bütçe harcamalarının yarısından fazlasını askerî harcamalara ayırmak durumunda kalmıştır. Savaş nedeniyle yeterince dış yardım sağlanamadığı için, iç borçlanmaya gidilmesi kaçınılmaz olmuştur³. Savaşla birlikte çalışabilir genç nüfusun silah altına alınması, tarımsal alanda üretimin azalmasına yol açmıştır⁴.

Hükümet, ekonomik zorlukların üstesinden gelmek amacıyla 18 Ocak 1940'ta ekonomiyi yeniden düzenleme ve denetleme yetkilerini içeren 3780 sayılı

*Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

¹ Osman Akandere, *Millî Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İstanbul, s.146-147.

² Zafer Toprak, *"Türkiye'de Muhalefetin Doğuşu, II. Dünya Savaşı ve Tek Partinin Sonu"*, *Toplumsal Tarih*, Sayı:121, Yıl:2004, s.75.

³ Rıdvan Akar, *Varlık Vergisi, Tek Parti Rejiminde Azınlık Karşıtı Politika Örneği*, İstanbul, 1992, s.15; Rıdvan Akar, *Aşkale Yolcuları, Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*, İstanbul, 1999, s.23.

⁴ Akandere, a.g.e., s.147, Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1988, s.296.

Milli Korunma Kanunu'nu yürürlüğe koymuştur⁵. Darlık, enflasyon ve savaş ekonomisinin ağır şartları; fiyatlar ve kâr hadleri, önemli maddelerin dağıtımı gibi konularda sıkı tedbirlerin uygulanmasını gerektirmiştir⁶. Vurgunculuk yasaklanarak; vurgunculuk yapanların para, hapis, sürgün cezalarıyla cezalandırılmalarına çalışılmıştır⁷. Milli Korunma Kanunu, fiyatların yükselmesini nispeten engellemiş; ancak ekonomik sorunların ve geniş yığınların sıkıntılarını hafifletmemiş, mal yokluğuna dayalı karaborsa ve karaborsaya dayalı spekülasyon ortamını yok edememiştir⁸.

Refik Saydam'ın 7 Temmuz 1942'de kalp krizi geçirerek aniden ölmesi ile⁹, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nu hükümeti kurmakla görevlendirmiştir¹⁰. Saraçoğlu Hükümeti, ekonomik bunalımın sorumlusu olarak devletin ekonomi ve ticaret üzerindeki yoğun müdahalesi ve denetimini görmüştür. Bu nedenle Saraçoğlu Hükümeti'nin ekonomiye yaklaşımı, sert tedbirlerin yumuşatılması ve parça parça kaldırılması yönünde olmuştur¹¹. Hükümetin fiyat denetim komisyonları ve kurullarını, İaşe Müsteşarlığı'nın merkez teşkilatını, il örgütleri ve dağıtma ofislerini kaldırması bu amaçla yapılmıştır¹².

Hükümet, fiyatları serbest bırakarak üretimde artış gerçekleştirmek istediye de; bu mümkün olmamıştır. Hatta fiyatlar büyük ölçüde yükselmiş, vurgunculuk ve karaborsa büyük oranda artmış, diğer taraftan kıtlıklar dört bir yanı sarmıştır¹³.

Savaş dönemi içerisinde sıkça görülen bütçe açıkları, vurgunculuk ve enflasyon Varlık Vergisi zeminini hazırlayarak¹⁴, iktidarın yeni tedbirler almasına neden olmuştur¹⁵. 1941 yılında Maliye Bakanlığı tarafından oluşturulan bir komisyon, kazanç vergisinin ücretli-maaşlı kesim üzerinden tüccar-sanayici kesimlere yayılması, gayrî menkullerin de vergilendirilmesini içeren 12 Aralık 1941 tarihli bir rapor hazırlamıştır. Aşırı kazançların vergilendirilmesi şekli aynen

⁵ Hikmet Bila, *CHP 1919-1999*, 2. Baskı, İstanbul, 1999, s.96.

⁶ Reşat Aktan, *Türkiye İktisadi*, 2. Baskı, C.I, Ankara, 1972, s.55.

⁷ Milli Korunma Kanunu'nun tarihi, yanlışlıkla 27 Ocak 1940 olarak verilmiş olmalıdır. Rıfat N.Balı, *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri, Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)*, İstanbul, 1999, s.427.

⁸ Cemil Koçak, "Siyasal Tarih (1923-1950)", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye, 1908-1980*, İstanbul, 2000, s.170.

⁹ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, 2.Baskı, Ankara, 1999, s.385, "...kalp sektesine uğrayarak ölüp gitmiştir." Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İstanbul, 1984, s.184.

¹⁰ I.Saraçoğlu Hükümeti 9 Temmuz 1942 - 9 Mart 1943 tarihleri arasında görev yapmıştır. Türker Sanal, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, Ankara, 1995, s.156, I. Saraçoğlu Hükümeti görev süresi 9.7.1942 - 8.3.1943 olarak verilmiştir. M.Orhan Bayrak, *Türkiye'yi Kimler Yönetti? (1920-1992)*, İstanbul 1992, s.18.

¹¹ Akar, *Varlık Vergisi*, s.16-17; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.26.

¹² Akandere, a.g.e., s.150; Akar, *Varlık Vergisi*, s.16; Bila, a.g.e., s.101; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.26

¹³ Çavdar, a.g.e., s.385, Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, C.II, İstanbul, 1996, s.441, Koçak, *Türkiye Tarihi 4*, s.170.

¹⁴ Akar, *Varlık Vergisi*, s.41.

¹⁵ Bila, a.g.e., s.98.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

gerçekleşmemiş olmasına rağmen; bu rapor, Varlık Vergisi'nin oluşumuna önemli ölçüde katkı yapmıştır.

1942 yılına kadar, savaş ekonomisi içinde gayrî meşru yollardan elde edilen kazançları hazineye çekmek için 2395¹⁶, 3828, 4040, 4226¹⁷ ve 29 Mayıs 1942 de kabul edilen 4237 sayılı “*Fevkalade Hallerde Haksız Olarak Mal İktisap Edenler Hakkında Kanun*” gibi birçok kanunlar çıkarılmıştır¹⁸.

Bu kanunların yetersiz olduğuna inanan Başbakan Şükrü Saraçoğlu ve Maliye Bakanı Fuat Ağralı, hazırladıkları Varlık Vergisi kanun teklifini CHP'nin gizli oturumunda¹⁹ ilk kez tartışmaya açmışlardır. Varlık Vergisi kanun teklifi, CHP gizli oturumunda hararetle tartışılarak kabul edilmiştir. Bu gizli oturumda milletvekillerine, Varlık Vergisi'nin savaş zenginlerine ve özellikle azınlıklardan olan vurgunculara yönelik çıkarıldığı belirtilmiştir²⁰.

Varlık Vergisi Kanunu, Başbakanlık tarafından 9 Kasım 1942 tarih ve 6/4067 sayı ile TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur²¹. Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile Maliye Bakanı Fuat Ağralı'nın hazırladığı ve Müsteşar Esat Tekeli ile Maliye Teftiş Kurulu Başkanı Şevket Adalan'ın da teknik düzeyde katkı yaptığı 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu, 11.11.1942 tarihinde²² 76 milletvekilinin katılmadığı oylamada 350 milletvekilinin oybirliği ile kabul edilmiş;²³ 12.11.1942 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir²⁴.

Denizli Varlık Vergisi Uygulaması

Denizli Varlık Vergisi Komisyonu tarafından Denizli için konulan vergi miktarı, 263.102 lira 93 kuruş olarak belirlenmiştir²⁵.

¹⁶ Akar, *Varlık Vergisi*, s.43.

¹⁷ Akar, *Varlık Vergisi*, s.42; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.48.

¹⁸ Murat Koraltürk, “*Türk Ekonomisi (1923-1960)*”, *Türkler*, C.17, Ankara, 2002, s.591.

¹⁹ Akar, *Varlık Vergisi*, s.9.

²⁰ Akar, *Varlık Vergisi*, s.49-50.

²¹ Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi*, s.481.

²² Akar, *Varlık Vergisi*, s.48. Yanlışlıkla “3305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu...” yazılmış olmalıdır. Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.63.

²³ Muhammed Güçlü, “*Varlık Vergisi ve İzmir Uygulaması*”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. VIII , İzmir, 1993, s.158; Akar, *Varlık Vergisi*, s.50, Boş mebusluk sayısı bu dönemde 3'tür. Çetin Yetkin, *Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, 1930-1945*, (basım yeri yok), 1983, s.207; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.67.

²⁴ *T.C.Resmi Gazete*, 12 Teşrin-i Sâni (Kasım) 1942.

²⁵ *Akdeniz*, 22 Kanun-u Evvel (Aralık) 1942, Sayı:481. Rıdvan Akar, *Aşkale Yolcuları* adlı eserinde s.91'de, Muhammed Güçlü'nün “Varlık Vergisi Kanununun Çıkarılması, Uygulanması, Kaldırılması ve Sonuçları (11 Kasım 1942-15 Mart 1944)”, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 1990'ı referans göstererek, Denizli İli için Tablo 15'te tarh edilen vergi miktarını 1.046.252, ödenen vergi miktarını da 983.257 lira olarak vermektedir. Çalışmamızda Denizli için tespit ettiğimiz miktar 263.102 lira 93 kuruştur. Arada çok fark vardır. İlçeler ayrıca ele alınmış olsa bile bu miktara ulaşılması mümkün görülmemektedir.

4305 numaralı kanun gereğince Varlık Vergisi konulan mükellefleri gösterir (1) no'lu, 2500 liradan fazla gayrı sâfi iratlı bina sahiplerine konulan Varlık Vergisi'ne ait (2) no'lu ve büyük çiftçilere konulan Varlık Vergisi'ne ait (3) no'lu cetvel suretlerinde Varlık Vergisi ile mükellef tutulan isimler ve verecekleri vergi miktarları belirtilmiştir.

Mükellef bulunanların vergilerini, Varlık Vergisi Kanunu'nun 12. maddesi gereğince 15 gün içerisinde mal sandığına teslim mecbur oldukları, bu müddet içinde borcunu ödemeyenler hakkında kanun çerçevesinde haklarında işlem yapılacağı bildirilmiştir.

Varlık Vergisi cetvellerinden birincisinin hükümet kapısına, ikincisinin tahakkuk şubesi kapısına, üçüncüsünün de Ticaret Odası salonuna asılmış olduğu belirtilerek mükelleflerin bunları okuması rica olunmuştur.

Varlık Vergisi Kanunu'nun 1. Maddesi, servet ve kazanç sahiplerinin varlıkları ve fevkalade kazançları üzerinden bir defaya mahsus olarak alınmak üzere olağanüstü bir mükellefiyet oluşturulduğunu belirtmektedir. 2. Maddede, verginin kazanç ve buhran vergileri mükellefleri; büyük çiftçiler; sahip oldukları binaların ve hisseli ise hissedarlarının hisselerine düşen bir yıllık gayrı safî gelir toplamı 2500 TL. ve arsalarının vergide kayıtlı değeri 5000 TL.'den yukarı olup bu miktarın indirilmesinden sonra geri kalan irat ve kıymetlerle vergi verebileceği komisyonlarca kararlaştırılanlar; 1939 yılından itibaren kazanç ve buhran vergilerine tabî bir iş ya da teşebbüsle uğraştığı halde, yasanın yayını itibariyle işini terk ve tasfiye etmiş olanlar; meslekî tacir, komisyoncu, tellal ve simsar olmadığı halde, 1939'dan beri bir defaya mahsus bile olsa ticarî muameleye tavassut edip karşılığında para ve mal almış olan beş ana gruptan toplanmasının kararlaştırıldığı vurgulanmaktadır.

Vergi miktarı, il ve ilçelerde oluşturulan komisyonlar tarafından belirlenmekteydi. Ancak Denizli ilçelerinde komisyon kurularak Varlık Vergisi tahakkuk ettirildiğine dair hiçbir bilgi elde edilememiştir. s

Komisyon vali, defterdar, belediye ve ticaret odalarının seçtiği iki kişiden oluşmuştur. Denizli'de komisyon Vali Osman Nuri Tekeli²⁶, Defterdar Mehmet Salim Seçki döneminde toplanmıştır²⁷. Ayrıca, büyük çiftçilerin vergi yükümlülüğünün saptanması için komisyona Ziraat Odası'ndan iki üye seçilmiş olmalıdır²⁸.

Fişlemeler vergi mükelleflerinin banka hesapları, parti teşkilat raporları, milli istihbarat raporları, maliye müfettişlerinin hazırladığı listeler yoluyla

²⁶ Osman Nuri Tekeli, 25.05.1940 ile 12.01.1944 tarihleri arasında Denizli Valisi olarak görevde bulunmuştur. **1967 Denizli İl Yılığ**, s.7.

²⁷ Mehmet Salim Seçki, 20.08.1941-13.08.1946 yılları arasında Denizli'de görev yapmıştır. Bu bilgi Denizli İl Defterdar Müdür Yardımcısı Muharrem Dörtkol'dan alınmıştır.

²⁸ 1944 yılında çıkan yangın sonucunda, 1942-1943 dönemine ait Denizli Ticaret Odası resmî kayıtları yanmıştır.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

yapılmıştır²⁹. Varlık Vergisi takdir komisyonlarının yoğun çalıştığı 15 günlük süre sessiz ve gergin bir bekleyiş ile geçmiştir Komisyon 15 gün içerisinde vergi miktarlarını ilân etmiş ve mükelleflerin vergilerini 15 gün içinde ödemeleri bildirilmiştir³⁰.

Varlık Vergisi sürecinde mükellefin ödeyeceği vergi, “*kesin, açık ve belirli*” olmayıp keyfi bir takdir ile belirlenmiş ve kıstasları öğrenilememiştir. Bu da, mükelleflere çıkarılan vergilerin mal varlıkları ve malî güçlerini aşan şekilde belirlenmesine yol açmıştır. Varlık Vergisi’nin tahakkuku zaman zaman göreceli olmuş, insanların kılık kıyafeti ve toplum içindeki statüsü dikkate alınarak vergi konulduğu olmuştur.

1 NO’LU VARLIK VERGİSİ CETVELİ

Sıra No	Adı Soyadı	Tarh Olunan Vergi	
		Lira	Kuruş
1	Kazım Başoğlu	3000	00
2	Adil Coşkun	600	00
3	Ömer Mazıoğlu	1500	00
4	Ali Kömürcüoğlu	500	00
5	Kadıköylü Ragıp Cem	1250	00
6	Ahmet Saraçoğlu ve kardeşi	1500	00
7	İsmail Basmacı	2500	00
8	Mustafa Kocayaka	1500	00

²⁹ Serap Tabak, “Varlık Vergisi ve Afyon’daki Uygulaması”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XVII, Sayı:2, Aralık 2002, s.68.

³⁰ Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.78.

ERCAN HAYTOĞLU

9	İsmail Zileli	500	00
10	İktisat Bankası ³¹	500	00
11	Bekir ve Osman Tavaslıgil	500	00
12	Karakurt Fabrikası Sahibi Mehmet oğlu Raşid Sayıt ve Kardeşleri	500	00
13	Tavaslı Salih Tuzcu Karakurt hissedarlarından	500	00
14	Denizli Dokumacılar Kooperatifi ³²	9542	30
15	Gökpınar Şirketi Hissedarları Sıddıka, Rifat, Hayrettin Karamil ve Ali Şibir	500	00
16	Kadir Erbaş	1500	00
17	Mehmet Merzeci ve Oğulları Osman Talat ve Tahir Merzeci	2500	00
18	Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Şirketi ³³	26260	63
18 ³⁴	Halil oğlu Mehmet Tutar	500	00
19	Halil ve Mehmet Kahyaoğlu	3500	00

³¹ 1927 yılında kurulan Denizli İktisat Bankası Türk Anonim Şirketi'nin sermayesinin, 1942 yılında 250.000 TL olduğu Denizli Halkevi Dergisi İnanç'a verdikleri ilânlarda görülmektedir. **İnanç**, Denizli Dolayı Kültür Dergisi, Sayı:68, Yıl:5, 1942; **İnanç**, Sayı:70, Yıl:6, 1942.

³² Denizli Dokumacılar Kooperatifi, 500.000 TL sermaye ile Garbî Anadolu Dokuma Kooperatiflerini de bünyesine alarak 1942 yılında kurulmuştur. "Aydın Olayları", **İnanç**, Sayı:67, Yıl 5, Eylül 1942.

³³ Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Türk Anonim Şirketi'nin 1942 yılında sermayesinin 225.000 TL olduğu Denizli Halkevi dergisi İnanç'a verdikleri ilânlarda görülmektedir **İnanç**, Sayı:68, Yıl 5, 1942; **İnanç**, Sayı:70, Yıl:6, 1942.

³⁴ No 18 mükerrer yazılmıştır.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

20	İsmail Okşan	500	00
21	Nihat Veraskala	1250	00
22	Mustafa Kayalı	500	00
23	Ahmet Göryıldız	500	00
24	Halil Bektaş	500	00
25	Hüsnü Berkman	1000	00
26	Mehmet Hilmi Canıtez	600	00
27	Sabri Karabağlı	500	00
28	Remzi Erk	1000	00
29	İsmail Karakaş ve Şevki	5000	00
30	Ali, Hüseyin, Ahmet Kanbir	700	00
31	Şükrü Konyalı	500	00
32	Salih Kitapçı	1000	00
33	Şükrü Albayoğlu	500	00
34	Hamdi Aklaya	500	00
35	Şükrü Arpacı	500	00
36	İsmail Gölemezli	500	00
37	Tevfik Basmacı	500	00
38	İsmail Şerbetçioğlu	1500	00
40 ³⁵	Sadık ve Kazım Uzunoğlu	1500	00

³⁵ No 39 sıralama esnasında atlanmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

41	Ahmet ve Salih Polat	2500	00
42	İlyas ve İsmail Kızılhisar	15000	00
43	Şükrü Kocayaka	500	00
44	Tevfik Karaalp	500	00
45	Hacı Şakiroğlu Ahmet ve oğulları Şakir ve M. Ali Öz	2500	00
46	Süleyman Basmacı	600	00
47	Rasim ve Hamdi Sürücü	500	00
48	Hüsnü Kıbrıslı	500	00
49	Ali Hoşgör Ticarethanesi	650	00
50	Ahmet Şerbetçioğlu	1000	00
51	Mustafa Güllü ³⁶	0	00
52	Mehmet Rasih Baykent	1000	00
53	Ragıp ve Rifat	500	00
54	Ali Uslu	1500	00
55	Mustafa Alibaş ve oğlu İsmail	500	00
56	Fevzi ve Faik Müftüler	500	00
57	Cafer ve Hayriye Tartar	2500	00
58	Helvacı Bekir evlatları Kadir, Osman, Şükrü Helvacı	1250	00

³⁶ Mustafa Güllü'nün ismi yazıldığı halde, isminin karşısında "0" rakamının yer alması anlaşılamamıştır.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

59	Baki Yağcı	7500	00
60	Salih Ballı ³⁷	3500	00
61	Sait Ekinci	500	00
62	Cillov Kardaşler	13500	00
63	Mehmet Tuzcu	500	00
64	Hasan Gümüş	500	00
65	Musa oğlu İsmail Muslu	500	00
66	İsmail ve Mehmet Salih Tekin Tıkıroğlu	600	00
67	Mustafa Sarılar, Sarı Ahmet oğlu hırdavatçı	500	00
68	Mehmet oğlu Nuri Zeytinci	1500	00
69	Sofu oğlu Ahmet Soylu	1500	00
70	Mehmet İpekçi	500	00
71	Hamza Türkmen ve Mehmet Musa oğlu	5000	00
72	Göveçlikli Tevfik Kaya	3000	00
73	Osman Bursalı Kızılcabölüklü	1500	00
74	Mehmet Ali Palas	1500	00
75	Sofu oğlu Ethem Soylu	1500	00
76	Mustafa ve Hakkı Uslu	1500	00

³⁷ 1923 Tavas doğumlu İbrahim oğlu Ali Fuat Dağdeviren, Salih Ballı diye bir ticaret erbabının o dönemde olmadığını, bu ismin Salih Balcı olduğunu ifade etmiştir.

ERCAN HAYTOĞLU

77	İzzet oğlu Halil Ergi	3000	00
78	İsmail Kuru	750	00
79	Celal ve Necip Gerzile	4000	00
80	Kazım Sivrioğlu	600	00
81	Mehmet, Yunus, Musa Ekizler	1500	00
82	Sofu Oğlu Şükrü Soylu	4000	00
83	Abdi Kalender, İbrahim oğlu	500	00
84	Ali Kurşunlu Kızılcabölüklü	1500	00
85	Mehmet Telli	500	00
86	Sofu oğlu Ali Soylu	3000	00
87	Sofu oğlu Sadık Soylu	500	00
88	Osman Bektaş	2000	00
89	Bereketlerli Nuri Araç	750	00
90	İlyas oğlu Mustafa Ellez	3500	00
91	Ali Mıhçı	750	00
92	Mehmet Ergür	1500	00
93	Hüseyin Ergür	1750	00
93 ³⁸	Hacı Raşit oğlu Ahmet	500	00
94	Hacı Raşit oğlu İsmail	500	00

³⁸ No 93 mükerrer yazılmıştır.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

	Özkardeş		
95	Şakir oğlu Ali Kesimli	750	00
96	Manastırlı Ömer ve oğlu Mustafa Ali Özcan	500	00
98 ³⁹	Hızır Salih Ercan	750	00
99	Mehmet Ali İzmirlioğlu	500	00
100	Kaleli Ahmet Hamdi Toksöz	3000	00
101	Kaleli Bekir Lütfü Özsoy ve Kardeşleri	6500	00
102	Tahir Kadıköylü	500	00
103	Osman Kiraz	1500	00
105 ⁴⁰	İsmail Gülgün Mahmut oğlu	500	00
106	Tevfik Mızrap oğlu	600	00
107	İnceoğlu Ahmet ve Ali vereseşi	3250	00
108	İbrahim oğlu Halil Abalıoğlu	600	00
109	İsmail Enseli	500	00
110	Osman Öztapak	3250	00
111	Ahmet Kepenekoğlu	2500	00
112	Kadir Aşık oğlu	1500	00

³⁹ No 97 sıralama esnasında atlanmıştır.

⁴⁰ No 104 sıralama esnasında atlanmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

113	Ali Gölemezli	1500	00
114	Kazım Baş Helvacı oğlu	1000	00
115	Sadık Baydere	2500	00
116	Mustafa Mehmet İşcan	2000	00
117	Ali, Tevfik, Raşit Bozbay	500	00
118	Şibiroğlu Ahmet Atak	500	00
119	Abdil oğlu Münteke Akdil	500	00
120	Hasan Bozbay	2500	00
121	Bekir ve Cafer Abalı	2750	00
122	Ahmet Kara İmar	2500	00
123	Ali Kaymakçı	500	00
124	Salih Kabakçı	500	00
125	Ali Kaplan	500	00
126	Halil Bozbay	500	00
127	Şükrü Baba	500	00
128	İslam oğlu Tevfik İnan	500	00
129	Hacı Osman oğlu İsmail İleri	1000	00
130	Kazım Kocaman	500	00
131	Ali Rıza Demirel	500	00
132	Çil İsmail oğlu Ahmet Babadağı	750	00

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

133	Şükrü Köse	500	00
135 ⁴¹	Ahmet Özere	1000	00
	TOPLAM	236602	93

2 NO'LU VARLIK VERGİSİ CETVELİ

Sıra No	Adı Soyadı	Tarh Olunan Vergi	
		Lira	Kuruş
1	Denizli Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Anonim Şirketi	500	00
	TOPLAM	500	00

3 NO'LU VARLIK VERGİSİ CETVELİ

Sıra No	Adı Soyadı	Tarh Olunan Vergi	
		Lira	Kuruş
1	Mustafa karısı Fatma Tavaslı oğlu	22000	00
2	Yusuf Başkaya	500	00
3	Mustafa Karısı ve Yusuf Kızı Müzeyyen ve oğlu Mestan Sedat Kızıllışık	500	00
4	Eyüp Hazar	500	00
5	Halil oğlu Mehmet Karabay	500	00

⁴¹ No 134 sıralama esnasında atlanmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

6	Yusuf Karısı Zehra Başkaya	500	00
7	Hasan Kahya Arslan	1000	00
8	Hacı İbrahim Cansever	500	00
	TOPLAM	26.000	00

Varlık Vergisi'ni Denizli'de ödemekle yükümlü tutulanlar, 2.Maddede yer alan 5 ana gruptan ilk üçünde yer alanlardan oluşmaktadır. Vergiyi ödemekle mükellef tutulan şahıslar listeye alındığı gibi; banka, kooperatif ve bir şirket de ismen vergilendirilmiştir⁴².

Sıra No	Adı Soyadı	Tarh Olunan Vergi	
		Lira	Kuruş
10	İktisat Bankası	500	00
14	Denizli Dokumacılar Kooperatifi	9542	30
18	Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Şirketi	26260	63

Denizli'de Varlık Vergisi mükelleflerinin meslekî durumları aşağıda yer almaktadır.

1 No'lu Varlık Vergisi Cetvelinde Yer Alan Mükelleflerin Meslekleri⁴³

Sıra No	Adı Soyadı	Mesleği
1	Kazım Başoğlu	Tabak
2	Adil Coşkun	Zahireci

⁴² Akdeniz, 22 Kanun-u Evvel (Ocak) 1942, Sayı:481, "Denizli Varlık Vergisi Bugün Asıldı" başlığı ile verilmiştir

⁴³ Bu bilgi, bizzat 1942 yılında Varlık Vergisi ödeyen 1911 Denizli doğumlu Ahmet oğlu Raşit Özkardeş'ten alınmıştır.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

3	Ömer Mazıoğlu	Zahireci
4	Ali Kömürcüoğlu	İnşaatçı
5	Kadıköylü Ragıp Cem	Petrol Bayii-Hırdavatçı
6	Ahmet Saraçoğlu ve kardeşi	Kasap
7	İsmail Basmacı	Hırdavatçı
8	Mustafa Kocayaka	Çırçırıcı
9	İsmail Zileli	?
10	İktisat Bankası	-
11	Bekir ve Osman Tavaslıgil	Un Fabrikası sahibi
12	Karakurt Fabrikası Sahibi Mehmet oğlu Raşid Sayıt ve Kardeşleri	Un Fabrikası Sahibi
13	Tavaslı Salih Tuzcu Karakurt hissedarlarından	Un Tüccarı
14	Denizli Dokumacılar Kooperatifi	-
15	Gökpınar Şirketi Hissedarları Sıddıka, Rifat, Hayrettin Karamil ve Ali Şibir	Un Fabrikası İşleticisi
16	Kadir Erbaş	Çırçırıcı
17	Mehmet Merzeci ve Oğulları Osman Talat ve Tahir Merzeci	Un Fabrikası Sahibi
18	Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Şirketi	-
18 ⁴⁴	Halil oğlu Mehmet Tutar	?

⁴⁴ No 18 mükerrer yazılmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

19	Halil ve Mehmet Kahyaoğlu	Tabak
20	İsmail Okşan	Keresteci-Berber
21	Nihat Veraskala	Tütün Tüccarı
22	Mustafa Kayalı	?
23	Ahmet Göryıldız	?
24	Halil Bektaş	Sarraı
25	Hüsnü Berkman	Eczacı
26	Mehmet Hilmi Canıtez	?
27	Sabri Karabağı	Eczacı
28	Remzi Erk	Sinemacı ⁴⁵
29	İsmail Karakaş ve Şevki	Manifaturacı ⁴⁶
30	Ali, Hüseyin, Ahmet Kanbir	Manifaturacı-Tuhafiyeci
31	Şükrü Konyalı	Ayakkabıcı ⁴⁷
32	Salih Kitapçı	Kitapçı
33	Şükrü Albayoğı	Hırdavatçı ⁴⁸
34	Hamdi Alkaya	Bakkaliye
35	Şükrü Arpacı	Fırıncı
36	İsmail Gölemezli	Ayakkabıcı
37	Tevfik Basmacı	Bakkaliye

⁴⁵ Ali Fuat Dağdeviren, sinemacı ve elektrik santrali işleticisi demekte; Raşit Özkardeş ise, çiftçi demektedir.

⁴⁶ Ali Fuat Dağdeviren, manifaturacı; Raşit Özkardeş, tütüncü demektedir.

⁴⁷ Ali Fuat Dağdeviren, ayakkabıcı; Raşit Özkardeş, pamukçu demektedir.

⁴⁸ Ali Fuat Dağdeviren, hırdavatçı; Raşit Özkardeş, ayakkabıcı demektedir.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

38	İsmail Şerbetçioğlu	Şekerci
40 ⁴⁹	Sadık ve Kazım Uzunoğlu	Bakkaliye
41	Ahmet ve Salih Polat	Tabak
42	İlyas ve İsmail Kızılhisar	Toptan Ticaret (Deri-Hırdavat)
43	Şükrü Kocayaka	Çırçırıcı
44	Tevfik Karaalp	Şekerci
45	Hacı Şakiroğlu Ahmet ve oğulları Şakir ve M.Ali Öz	Demir Hırdavatçısı
46	Süleyman Basmacı	Bakkaliye
47	Rasim ve Hamdi Sürücü	Bakkaliye
48	Hüsnü Kıbrıslı	Şekerci
49	Ali Hoşgör Ticarethanesi	Helvacı
50	Ahmet Şerbetçioğlu	Keresteci
51	Mustafa Güllü	?
52	Mehmet Rasih Baykent	Züccaciyeci-Hırdavatçı
53	Ragıp ve Rifat	?
54	Ali Uslu	Bakkaliye
55	Mustafa Alibaş ve oğlu İsmail	Kasap
56	Fevzi ve Faik Müftüler	Züccaciyeci-Hırdavatçı
57	Cafer ve Hayriye Tartar	Züccaciyeci-Hırdavatçı

⁴⁹ No 39 sıralama esnasında atlanmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

58	Helvacı Bekir evlatları Kadir, Osman, Şükrü Helvacı	Helvacı
59	Baki Yağcı	Hırdavatçı-Bakkaliye
60	Salih Balcı	Hırdavatçı
61	Sait Ekinici	Hırdavatçı
62	Cillov Kardeşler	İplikçi
63	Mehmet Tuzcu	Un Tüccarı
64	Hasan Gümüş	Ayakkabıcı
65	Musa oğlu İsmail Muslu	?
66	İsmail ve Mehmet Salih Tekin Tıkıroğlu	Ayakkabıcı
67	Mustafa Sarılar, Sarı Ahmet oğlu hırdavatçı	Bakkaliye
68	Mehmet oğlu Nuri Zeytinci	Zeytin Tüccarı
69	Sofu oğlu Ahmet Soylu	Manifaturacı
70	Mehmet İpekçi	?
71	Hamza Türkmen ve Mehmet Musa oğlu	Yerli Malcı ⁵⁰
72	Göveçlikli Tevfik Kaya	Yerli Malcı
73	Osman Bursalı Kızılcabölüklü	Yerli Malcı ⁵¹
74	Mehmet Ali Palas	?
75	Sofu oğlu Ethem Soylu	Manifaturacı

⁵⁰ Yerli malcı, Denizli'de el dokumaları satan kişilere verilen isimdir.

⁵¹ Ali Fuat Dağdeviren, yerli malcı; Raşit Özkardeş, iplikçi demektir.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

76	Mustafa ve Hakkı Uslu	Yerli Malcı
77	İzzet oğlu Halil Ergi	Manifaturacı
78	İsmail Kuru	Manifaturacı
79	Celal ve Necip Gerzile	Tütün Tüccarı ⁵²
80	Kazım Sivri oğlu	İplikçi
81	Mehmet, Yunus, Musa Ekizler	Manifaturacı
82	Sofu Oğlu Şükrü Soylu	Ayakkabı malzemecisi
83	Abdi Kalender, İbrahim oğlu	Manifaturacı
84	Ali Kurşunlu Kızılcabölüklü	Manifaturacı
85	Mehmet Telli	Manifaturacı
86	Sofu oğlu Ali Soylu	Manifaturacı
87	Sofu oğlu Sadık Soylu	Manifaturacı
88	Osman Bektaş	Sarraf
89	Bereketlerli Nuri Araç	Dokumacı
90	İlyas oğlu Mustafa Ellez	Demirci
91	Ali Mıhçı	Bakırcı
92	Mehmet Ergür	Bakırcı
93	Hüseyin Ergür	Bakırcı
93 ⁵³	Hacı Raşit oğlu Ahmet	Manifaturacı
94	Hacı Raşit oğlu İsmail Özkardeş	Manifaturacı

⁵² Ali Fuat Dağdeviren, tütün tüccarı; Raşit Özkardeş ise, yerli malcı demektir.

⁵³ No 93 mükerrer yazılmıştır.

ERCAN HAYTOĞLU

95	Şakir oğlu Ali Kesimli	Manifaturacı
96	Manastırlı Ömer ve oğlu Mustafa Ali Özcan	Manifaturacı
98 ⁵⁴	Hızır Salih Ercan	?
99	Mehmet Ali İzmirlioğlu	Kasap
100	Kaleli Ahmet Hamdi Toksöz ⁵⁵	Yeri malcı
101	Kaleli Bekir Lütfü Özsoy ve Kardeşleri	Yerli malcı
102	Tahir Kadıköylü	Yerli malcı
103	Osman Kiraz	Yerli malcı
105 ⁵⁶	İsmail Gülgün Mahmut oğlu	?
106	Tevfik Mızrap oğlu	Tabak
107	İnceoğlu Ahmet ve Ali veresesi	Tabak ⁵⁷
108	İbrahim oğlu Halil Abalıoğlu	Tabak
109	İsmail Enseli	Ayakkabıcı
110	Osman Öztapak	Tabak
111	Ahmet Kepenekoğlu	Tabak
112	Kadir Aşık oğlu	?
113	Ali Gölemezli	Tabak

⁵⁴ No 97 sıralama esnasında atlanmıştır.

⁵⁵ Kaleli Ahmet Hamdi Toksöz, Varlık Vergisi'ni ödemede büyük sıkıntıyla karşılaşmış, vergiyi ödemiş ise de iflas etmiştir. Damadı Ali Fuat Dağdeviren, kayınpederi olan Kaleli Ahmet Hamdi Toksöz'ün o dönemde yapımına başlanacak olan öğrenci yurdunun yapımı için 500 lira teberruda bulunmasından dolayı, Varlık Vergisi Komisyonu'nun "500 lirayı gönüllü veren 3500 lirayı haydi haydi verir" diye düşünerek belirlemiş olduğunu ifade etmiştir.

⁵⁶ No 104 sıralama esnasında atlanmıştır.

⁵⁷ Ali Fuat Dağdeviren, tabak; Raşit Özkardeş ise, çırpıcı demektir.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

114	Kazım Baş Helvacı oğlu	Tabak
115	Sadık Baydere	Tabak
116	Mustafa Mehmet İşcan	Tabak
117	Ali, Tefik, Raşit Bozbay	Tabak
118	Şibiroğlu Ahmet Atak	Çırçırıcı
119	Abdil oğlu Münteke Akdil	Tabak
120	Hasan Bozbay	Tabak
121	Bekir ve Cafer Abalı ⁵⁸	Tabak
122	Ahmet Kara İmar ⁵⁹	?
123	Ali Kaymakçı	Tabak ⁶⁰
124	Salih Kabakçı	Tabak
125	Ali Kaplan	Tabak
126	Halil Bozbay	Tabak
127	Şükrü Baba	Tabak
128	İslam oğlu Tefik İnan	Tabak
129	Hacı Osman oğlu İsmail İleri	?
130	Kazım Kocaman ⁶¹	Zahireci
131	Ali Rıza Demirel	?
132	Çil İsmail oğlu Ahmet Babadağlı	Dokumacı

⁵⁸ Ali Fuat Dağdeviren, ismin Bekir değil; Baki olduğunu belirtmiştir.

⁵⁹ Ali Fuat Dağdeviren, Ahmet Kara İmar değil İmer olduğunu; ancak yaptığı işi hatırlayamadığını belirtmiştir.

⁶⁰ Ali Fuat Dağdeviren, tabak demek; Raşit Özkardeş ise, bakkaliye demektir.

⁶¹ Ali Fuat Dağdeviren, ismin Kazım Kocaman değil; Ali Kazım Kocaman olduğunu belirtmiştir.

ERCAN HAYTOĞLU

133	Şükrü Köse	Otelci
135 ⁶²	Ahmet Özere	?

2 No'lu Varlık Vergisi Cetvelinde Yer Alan Mükelleflerin Meslekleri

Sıra No	Adı Soyadı	Mesleği
1	Denizli Şemsi Terakki Debagat ve Ticaret Anonim Şirketi ⁶³	-

3 No'lu Varlık Vergisi Cetvelinde Yer Alan Mükelleflerin Meslekleri

Verginin diğer bir hedefi de, savaş döneminde tarım fiyatlarının yükselmesinden dolayı aşırı kârlar elde eden büyük çiftçiler olmuştur⁶⁴.

Sıra No	Adı Soyadı	Mesleği
1	Mustafa karısı Fatma Tavaslı oğlu	Çiftlik sahibi
2	Yusuf Başkaya	Çiftlik sahibi
3	Mustafa Karısı ve Yusuf Kızı Müzeyyen ve oğlu Mestan Sedat Kızıılışık	Çiftlik sahibi
4	Eyüp Hazar	Çiftlik sahibi

⁶² No 134 sıralama esnasında atlanmıştır.

⁶³ Deri ve deri ticareti ile uğraşan bir anonim şirkettir.

⁶⁴ Akar, **Varlık Vergisi**, s.89-90, Günver Güneş, "Türkiye'de Savaş Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Yaşama Etkileri", **Türkler**, C.17, Ankara, 2002 , s.618.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

5	Halil oğlu Mehmet Karabay	Çiftlik sahibi
6	Yusuf Karısı Zehra Başkaya	Çiftlik sahibi
7	Hasan Kahya Arslan	Çiftlik sahibi
8	Hacı İbrahim Cansever	Çiftlik sahibi

Varlık Vergisini ödeyen kişilerin yaptıkları meslekler ve bu mesleklere göre dağılım aşağıdaki şekilde olmuştur.

Meslek	İlgili Meslekten Vergi Ödeyenlerin Sayısı
Tabak	21
Zahireci	3
İnşaatçı	1
Petrol Bayii- Hırdavatçı	1
Kasap	3
Hırdavatçı	4
Çırçırıcı	4
Un fabrikası Sahibi	3
Un Fabrikası İşleticisi	1
İplikçi	2
Un tüccarı	2
Zeytin Tüccarı	1
Yerli Malcı	9

ERCAN HAYTOĞLU

Ayakkabı Malzemecisi	1
Demirci	1
Bakırcı	3
Dokumacı	2
Otelci	1
Keresteci	1
Tütün Tüccarı	2
Sarraf	2
Eczacı	2
Sinemacı	1
Manifaturacı	15
Manifaturacı- Tuhafiyeci	1
Ayakkabıcı	5
Kitapçı	1
Bakkaliye	7
Fırıncı	1
Şekerci	3
Keresteci-Berber	1
Toptan Ticaret(Deri- Hırdavat)	1
Demir hırdavatçısı	1

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

Helvacı	2
Züccacı- Hırdavatçı	3
Hırdavatçı- Bakkaliye	1
Mesleği Tespit Edilemeyen	17
TOPLAM	130

1942 yılında Varlık Vergisi konulan 17 kişinin hangi mesleği yaptıkları hususunda hiçbir bilgi elde edilememiştir. Ancak, tespit edilen meslekler arasında tekstil bağlantılı mesleklerin ve deri üzerine mesleklerin ön plânda olduğu görülmüştür.

Varlık Vergisi mükelleflerinin ödeyeceği vergi miktarlarını komisyonlar belirledikçe, vergi dairelerinde listeler halinde duyurulmuştur⁶⁵. Verginin 15 gün içerisinde ödenmesi zorunluluğundan doğan gerekli paranın temininin mümkün olmadığı durumlarda, gayrî menkullerin satışa sunulması kaçınılmaz olmuştur. Vergi tutarının 15 günde nakit olarak vergi dairelerine yatırılma zorunluluğunun oluşturduğu panik sonucunda, verginin ödeme süresi 15 gün daha uzatılmıştır⁶⁶.

Denizli'de Varlık Vergisi konulan kişilerden bu vergiyi ödemekte çok zorluk yaşayan, hatta iflas edenler olmuştur. Berberlik yanında kerestecilik işi de yapan İsmail Okşan'a⁶⁷ 500 TL. vergi konulmuş, bu vergiyi ödemekte zorluk çeken İsmail Okşan tüm malını satarak vergi borcunu ödemiş ise de iflas etmiştir. Ayrıca, Kaleli Ahmet Hamdi Toksöz de konulan 3000 TL vergiyi ödemekte büyük zorluk çekerek iflas etmiştir⁶⁸.

Azınlık ve Türk işadamlarından Varlık Vergisine gösterilen tepkiler yanında, dışarıdan gelen eleştiriler de yoğunlaşınca verginin çıkarılmasının üzerinden bir yıl geçmeden kanunun yürütülmesi gevşetilmiştir⁶⁹. 17 Eylül 1943

⁶⁵ Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.83.

⁶⁶ Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.92.

⁶⁷ Ali Fuat Dağdeviren, İsmail Okşan'ın 1942 yılında berberlik yaptığını, "*Sosyete Berberi*" olarak tanındığını, aynı zamanda da kerestecilik yaptığını belirtmiştir.

⁶⁸ Bu bilgi, Raşit Özkardeş'ten alınmıştır. Akandere, "*Türk ve Müslümanlar bu sayede işlerini tasfiye etmeden, mal ve mülk satmadan vergilerini ödemişlerdir.*" demektedir. Akandere, *a.g.e.*, s.177; Denizli için bu değerlendirme doğru olmasa gerektir.

⁶⁹ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul, 1996, s.111.

tarihinde 4501 sayılı “Varlık Vergisi Kanunu’na Ek Kanun”un yürürlüğe girmesiyle, Maliye Bakanlığı Varlık Vergisi uygulaması ve tahsil edilmemiş borçların terkinde karar verme yetkisine sahip olmuştur⁷⁰.

15.3.1944 tarihli ve 4530 nolu “Varlık Vergisi Bakayasının Terkine Dair Kanun” gereğince Varlık Vergisi’nin tasfiyesine karar verilmiş ve o güne kadar tarh edilen ve tahsil edilmeyen⁷¹ 108 milyon liralık vergi silinmiştir⁷². Karar, Mecliste 453 milletvekilinden 310 milletvekilinin kabul ve bir milletvekilinin ret oyuyla kabul edilmiştir. Bu oylamaya 135 milletvekili katılmamıştır⁷³.

Sonuç

II. Dünya Savaşı Dönemi’nde çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu, sadece ekonomik nedenlerle çıkarılmamıştır. Varlık Vergisi ile siyasî, sosyal ve kültürel açıdan da önemli gelişmeler amaçlanmış; özellikle İstanbul, İzmir gibi gelişmiş şehirlerde toplum içinde etkin olan azınlıkların tasfiyesi düşünülmüştür.

Varlık Vergisi; kanunun yasa tekniğine uygun olmaması, yükümlülerin ve ödenmesi gereken vergilerin tespit şeklinin takdire dayalı olup objektif olmaması, itiraz yolunun kapalı tutulması açısından bir vergi olarak hukukî ve insanî bulunmamıştır.

Varlık Vergisi, hedeflendiği gibi Türkiye genelinde tahsil edilmesi düşünülen 425.000.000 liranın ancak 315.000.000 lirasının, yani % 74’ünün tahsilini sağlamıştır.

Varlık Vergisi ile, Milli Mücadele Dönemi’nde Anadolu’nun yaptığı fedakârlıklar dikkate alınarak özellikle İstanbul ve İzmir’in varlıklı kişileri hedeflenmiş ise de; Anadolu şehirlerindeki varlıklı kişiler ve şirketler de bu vergiyi ödemekle yükümlü tutulmuşlardır.

Belirlenen vergi oranlarının haksız ve aşırı olduğu yönünde kanunen itiraz yolunun kapalı olması nedeniyle, Denizli’de itiraz olduğuna dair herhangi bir bilgi basına yansımamıştır.

Denizli Varlık Vergisi Komisyonu tarafından Denizli için konulan vergi miktarı, 263.102 lira 93 kuruş olarak belirlenmiş; Varlık Vergisi mükellefi olarak ilân edilenlerin tamamı vergilerini ödemişlerdir.

⁷⁰ Bali, a.g.e., s.474; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.156; Ahmet Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1922-1971)*, 2.Baskı, Yayına Hazırlayan: Erol Şadi Erdiç, C.II, İstanbul, 1997, s.1257.

⁷¹ Akar, *Varlık Vergisi*, s.75; Bali, a.g.e., s.475. Akandere 4350 Sayılı Kanun ile demektir. Akandere, a.g.e., s.180; Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.155.

⁷² Yalman, a.g.e., s.1258.

⁷³ Akar, *Aşkale Yolcuları*, s.157, Ret oyu veren milletvekili Siirt Mebusu Ali Rıza Esen’dir. Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi*, s.350.

DENİZLİ'DE VARLIK VERGİSİ

Denizli'de Varlık Vergisi tahakkuk eden mükelleflerin tamamının Müslüman-Türkler olduğu, aralarında gayrîmüslim bulunmadığı anlaşılmıştır.

Varlık Vergisi'nin sadece azınlıklar, ecnebler ve dönmelerden alındığı yönünde genelde tek taraflı bilgilendirmenin aksine; Anadolu şehirlerine bir örnek olarak Denizli'de Varlık Vergisi ödeyenlerin Müslüman-Türkler olduğu görülmüştür.